

Anmeldelser

Lars Nordskov Nielsen (red.), *Hvor går den etiske grænse. En debatbog om etik i politik, forvaltning og erhvervsliv*, København: Børsen, 1998, kr. 420,00.

Børsens forlag har udgivet en bog, der hævder, at en umiddelbar overvejelse om bundlinjen ikke længere er nok. Politik bør ikke blot baseres på strategiske og taktiske overvejelser, forvaltningen må tage andre hensyn end økonomiske og juridiske principper, og erhvervslivet kan ikke blot basere sig på kortsigtede overskudsprognoser. Hvad man kan være bekendt spiller en afgørende rolle. Ikke blot fordi man da handler rigtigt, men også fordi etik og anstændighed betaler sig.

Det er stort set essensen i forlagets pressemeddelelse, og stort set er jeg enig i denne karakteristik af forfatternes argumentation. Redaktøren, Lars Nordskov Nielsen, fhv. direktør for kriminalforsorgen, fhv. ombudsmand, fhv. juraprofessor samt formand for DJØF's etiske udvalg, nedsat i kølvandet på Tamilsagen, har samlet en kreds af meningsfæller omkring sig. Det er en broget skare, som både omfatter Folketingets forhenværende formand, Erling Olsen, den tidligere Nationalbankdirektør, Erik Hoffmeyer, den afgåede direktør for Oticon, Lars Kolind samt en tidligere formand for Mellemløbet Samvirke, Knud Vilby, og derudover embedsmænd og universitetsakademikere. Spørgsmålet er da, hvad etik er.

Juristen Henrik Zahle hævder med megen ret, at et etisk krav må indebære noget andet og mere end en retlig norm. Hvis etik blot er ensbetydende med lovlig adfærd bliver diskussionen uinteressant. For ham er spørgsmålet derfor, om

embedsmanden bør forlade sig på sin egen personlige integritet. For en kritisk læser er spørgsmålet da, hvorledes man skal forholde sig til offentligt ansatte, der alene refererer til deres egne overbevisninger om, hvad der er rigtigt og forkert. Nordskov følger langt hen ad vejen Zahles argumentation, men falder dog tilbage til et juridisk grundargument: Loven skal holdes. En af grundene til, at den ikke er blevet holdt, er ifølge Nordskov, at kandidaterne fra de nye samfundsvidenskabelige uddannelser ikke har samme rygradsrespekt for loven og retssikkerheden som juristerne. Det er jo en prægnant standsargumentation. Om den holder, kræver nok lidt nærmere bevisførelse. Umiddelbart kan det konstateres, at økonomer, politologer og andre ikke-jurister ikke havde monopol på paradepladserne i de seneste årtiers skandalesager. Jurister var der faktisk mange af.

Alle forfatterne er enige om, at det er nødvendigt at anlægge etiske overvejelser for, at man kan begå sig. Hvor langt enigheden rækker, er dog ikke umiddelbart indlysende, da etikbergrebet aldrig drøftes mere principielt i forhold til disse indlæg, og alligevel føler de fleste forfattere tilsyneladende, at de bør forklare sig. Nordskov Nielsen er ganske vist tæt på at afvise relevansen af en sådan diskussion med henvisning til, at alle ved, hvad etik handler om. I næste ombæring følger ikke desto mindre en gengivelse af den brede definition, som hans eget etiske udvalg i DJØF-regi tog udgangspunkt i. De øvrige forfattere følger trop i definitionsforsøgene. Selv om der kan være berøringsflader er variationerne store. Erling Olsen skriver således om normer i

Anmeldelser

Lars Nordskov Nielsen (red.), *Hvor går den etiske grænse. En debatbog om etik i politik, forvaltning og erhvervsliv*, København: Børsen, 1998, kr. 420,00.

Børsens forlag har udgivet en bog, der hævder, at en umiddelbar overvejelse om bundlinjen ikke længere er nok. Politik bør ikke blot baseres på strategiske og taktiske overvejelser, forvaltningen må tage andre hensyn end økonomiske og juridiske principper, og erhvervslivet kan ikke blot basere sig på kortsigtede overskudsprognoser. Hvad man kan være bekendt spiller en afgørende rolle. Ikke blot fordi man da handler rigtigt, men også fordi etik og anstændighed betaler sig.

Det er stort set essensen i forlagets pressemeddelelse, og stort set er jeg enig i denne karakteristik af forfatternes argumentation. Redaktøren, Lars Nordskov Nielsen, fhv. direktør for kriminalforsorgen, fhv. ombudsmand, fhv. juraprofessor samt formand for DJØF's etiske udvalg, nedsat i kølvandet på Tamilsagen, har samlet en kreds af meningsfæller omkring sig. Det er en broget skare, som både omfatter Folketingets forhenværende formand, Erling Olsen, den tidligere Nationalbankdirektør, Erik Hoffmeyer, den afgåede direktør for Oticon, Lars Kolind samt en tidligere formand for Mellemløst Samvirke, Knud Vilby, og derudover embedsmænd og universitetsakademikere. Spørgsmålet er da, hvad etik er.

Juristen Henrik Zahle hævder med megen ret, at et etisk krav må indebære noget andet og mere end en retlig norm. Hvis etik blot er ensbetydende med lovlig adfærd bliver diskussionen uinteressant. For ham er spørgsmålet derfor, om

embedsmanden bør forlade sig på sin egen personlige integritet. For en kritisk læser er spørgsmålet da, hvorledes man skal forholde sig til offentligt ansatte, der alene refererer til deres egne overbevisninger om, hvad der er rigtigt og forkert. Nordskov følger langt hen ad vejen Zahles argumentation, men falder dog tilbage til et juridisk grundargument: Loven skal holdes. En af grundene til, at den ikke er blevet holdt, er ifølge Nordskov, at kandidaterne fra de nye samfundsvidenskabelige uddannelser ikke har samme rygradsrespekt for loven og retssikkerheden som juristerne. Det er jo en prægnant standsargumentation. Om den holder, kræver nok lidt nærmere bevisførelse. Umiddelbart kan det konstateres, at økonomer, politologer og andre ikke-jurister ikke havde monopol på paradepladserne i de seneste årtiers skandalesager. Jurister var der faktisk mange af.

Alle forfatterne er enige om, at det er nødvendigt at anlægge etiske overvejelser for, at man kan begå sig. Hvor langt enigheden rækker, er dog ikke umiddelbart indlysende, da etikbergrebet aldrig drøftes mere principielt i forhold til disse indlæg, og alligevel føler de fleste forfattere tilsyneladende, at de bør forklare sig. Nordskov Nielsen er ganske vist tæt på at afvise relevansen af en sådan diskussion med henvisning til, at alle ved, hvad etik handler om. I næste ombæring følger ikke desto mindre en gengivelse af den brede definition, som hans eget etiske udvalg i DJØF-regi tog udgangspunkt i. De øvrige forfattere følger trop i definitionsforsøgene. Selv om der kan være berøringsflader er variationerne store. Erling Olsen skriver således om normer i

forhold til både partifæller, andre partier, pressen og befolkningen. Vilby om befolkningens mistillid til det politiske system på grund af globaliseringen. Nordskov Nielsen om embedsmændenes forhold til politikere og befolkning. Henrik Zahle om den personlige integritets nødvendighed, og som et sidste eksempel Jan Pedersens interessante artikel om lovinthentationers gennemslagskraft og nødvendighed i skattelovgivningen.

Både absolutte værdier, befolkningens præferencer og professionelle normer lanceres som facitlister. Ikke desto mindre hævder redaktøren i indledningen til bogen, at det på tværs af de tre sektorer: politik, forvaltning og erhvervsliv har været fascinerende „at iagttage et fællesskab i udviklingen af de værdisætninger, der skaber/bærer de etiske retningslinier“.

Ud fra en mere abstrakt og principiel vurdering holder denne påstand ikke. Forfatterne taler om vidt forskellige ting, og sammenhængen mellem forslagene til en udformning af en operationel næstekærlighed er spinkel. Det er den dog i mindre grad, hvis man accepterer forfatterens substantielle budskaber.

Nordskov Nielsen opridser således en fjende og en ven for den succesrige etik. Fjenden er magtudøvelsen i, samt kommercialiseringen af den offentlige sektor. Vennen er borgeren og samfundet. Fjendebilledet understøttes af Vilbys skitsering af, hvorledes globalisering og kommercialisering skaber politisk fremmedgørelse. Vennen skildres mere indirekte i Peter Duus' og Carsten Skovgaard Nielsens artikel om socialforvaltning. Maskinbureaukratiets fortjenester og problemer skitseres, og det hævdes, at problemerne kan imødegås ved at efterkomme Løgstrups etiske fordring om at behandle andre mennesker ordentligt. Alle bør gøre det, og det betaler sig for sagsbehandle-

ren. Tilsvarende hævder Erik Hoffmeyer og Jens Schierbeck, at internationale virksomheder skal iagttage menneskerettighederne. Ikke blot fordi det er sømmeligt. Det koster, hvis man ikke gør det. Palle Bo Madsen og Lennart Lynge Andersen kredser om tilsvarende spørgsmål.

Bogens empiriske hovedpåstand om, at etik betaler sig, underbygges ikke. Mulige eksempler kunne have været Carlsbergs investeringer i Burma og Shells i Nigeria. Men hvilke effekter har reaktionerne og firmaernes modreaktioner egentlig haft? Hvorledes har renomet det, og først og fremmest: Hvad er der sket med salget? Den slags hårde spørgsmål drøftes ikke nærmere, hverken teoretisk eller empirisk, selv om nyttetesen gør det oplagt at diskutere dem.

Hvis man vil bruge bogen som en etisk vejledning, bør man huske, at den er et konglomerat af udvalgte sektorspecialisters overvejelser snarere end en helstøbt analyse eller samfundsetik. Sådan præsenteres den da heller ikke af Nordskov Nielsen, der indledningsvis betoner, at det er en debatbog. Læst på den måde er det en udmærket samling af artikler, der for de flestes vedkommende præges af et markeret engagement.

Finn Bruun
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Nicolò Machiavelli, *Fyrsten*. Uforkortet oversættelse fra italiensk, Århus: Helikon, 1998, 135 s., kr. 248,00.

Er der virkelig grund til at udgive en ny oversættelse af Machiavellis berømte skrift? Der foreligger allerede en dansk oversættelse, som stadig genudgives, sid-